

Винокур І. С., Телегін Д. Я.
АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ.— Київ:
Вища школа, 1994.— 318 с.

Праця підготовлена відомими дослідниками-археологами України і затверджена Міністерством освіти України як навчальний посібник для студентів історичних факультетів університетів і педагогічних інститутів. Автори книги поставили за мету навчити студентів у світі старожитностей бачити об'єкт для вивчення господарства, побуту, культури, історії племен і народів, що жили в минулому, використовувати аналіз конкретних археологічних матеріалів для історичних узагальнень.

Посібник базується на великому фактичному матеріалі, який накопичено в Україні. Автори використали синтезовані праці — спеціальні монографічні роботи з різних періодів давньої і середньовічної історії, а також два академічні видання з археології України у трьох томах. Вони намагалися вибрати з цілої низки джерел найголовніші і подати їх на основі характеристики археологічних культур, що побутували на території України від найдавніших часів до середньовіччя. І це, в цілому, авторам вдалося реалізувати. Вперше в археологічному посібнику подано і розділ, присвячений пам'яткам часів запорізького козацтва.

Книга складається з 13 розділів. Розділи I—VI, присвячені предмету археології, її методам і завданням, пам'яткам палеоліту, мезоліту, неоліту, мідному і бронзовому вікам, написані Д. Я. Телегіним — фахівцем з первісної археології. Розділи VI—XII, в яких висвітлено старожитності раннього залізного віку, античних держав Північного Причорномор'я, пам'ятки ранніх та східних слов'ян середини і третьої чверті I тис. н. е., археологію Київської Русі, середньовічні пам'ятки півдня України написані І. С. Винокуром — фахівцем з слов'яно-руської археології. Розділ XIII про пам'ятки козацьких часів написаний авторами спільно.

Важливо, що І. С. Винокур і Д. Я. Телегін мають багаторічний досвід викладання курсу археології у вузі. Це зробило можливим подати найголовніші пам'ятки відповідними блоками, що буде сприяти кращому засвоєнню студентами програмного матеріалу. Добре, що автори до кожного з розділів подали короткі історіографічні екскурси. На їх основі майбутні спеціалісти-історики складуть уяву про внесок учених XIX—XX ст. у розвиток археологічної науки на Україні. Певне значення має й та обставина, що у книзі викладені різні точки зору на ті чи інші проблеми давньої і середньовічної історії України. Це, безсумнівно, сприятиме підготовці творчих, науково зрілих спеціалістів.

У посібнику всі матеріали подано за встановленою археологічною наукою історико-культурною класифікацією. У першій частині, присвяченій пам'яткам первісної археології, особливо виділяються добрим групуванням матеріалів старожитності мезоліту, неоліту, доби міді і бронзи. І це не випадково — адже до відкриття й дослідження вказаних старожитностей на Україні Д. Я. Телегін має безпосереднє відношення.

У другій частині досить вдало викладено матеріали з ранньої та ранньосередньовічної історії слов'ян, а також старожитності періоду Київської Русі. І. С. Винокур, який відкрив і дослідив чимало пам'яток перших століть нової ери, старожитності ранньосередньовічних слов'ян і Київської Русі, зумів подати ці матеріали компактно і зрозуміло для студентів. Крім характеристики городищ, селищ і могильників тут стисло викладені найважливіші матеріали з археології та історії давньоруських міст: по Київському і Переяславському князівствах (Київ, Переяслав, Вишгород, Білгород, Роден, Юр'єв, Воїнь); по Чернігівському і Сіверському князівствах (Чернігів, Новгород-Сіверський, Любеч, Путивль); по Галицько-Волинському князівству (Галич, Пліснеськ, Звенигород, Львів, Василів, Хотин, Бакота, Кам'янець, Ушиця, Володимир, Луцьк).

Важливо, що автори намагалися й подати відповідні узагальнені характеристики археологічних пам'яток та їх значення для реконструкції суспільних взаємин, рівня культури племен і народів, що населяли територію України.

У цілому, позитивно оцінюючи вихід посібника з археології України, висловимо й деякі зауваження та побажання щодо покращення книги при повторному виданні. На нашу думку, слід підвищити увагу приділити картографуванню пам'яток різних епох. Практично ж карти фігурують поки що не по всіх періодах давньої і середньовічної історії України. Необхідно збільшити і покращити ілюстративний матеріал, особливо у другій частині книги. Це стосується, перш за все, пам'яток східних слов'ян другої половини I тис. н. е., Київської Русі і козацьких часів. Слід подати таблиці побутових речей, зброї, козацьких суден і т. п.

Таким чином, вихід посібника для вузів «Археологія України» є помітним явищем у науковому і культурному житті країни. Матеріали книги можуть бути використані і в просвітницькій роботі, середніх спеціальних учбових закладах, а також, безперечно, в школах. Кожний конкретний крок щодо підготовки посібників, підручників з історії та археології буде сприяти подальшому процесу національного відродження в Україні.

О. М. Приходнюк